

У роботі увагу приділено тим засобам, що мають яскраву функціональну завантаженість під час їхнього використання в побудові заголовків – риторичне звертання, запитання та ствердження, паралелізм, метафора, перифраз, оксюморон, створення каламбурного ефекту.

Література

1. Больц Н. Шесть эпох истории медиа [Электронный ресурс] / Н. Больц – Режим доступа: <http://teterin.raid.ru/shest-epoch-istorii-media>– Название с экрана.
2. Гуревич М. С. Газета: вчера, сегодня, завтра / М. С. Гуревич [Электронный ресурс]. – М. : Аспект Пресс. – 2004. – Режим доступа: <http://evartist.narod.ru/text10/01.htm>–Название с экрана.
3. Должикова Т. І. Практикум з лінгвістики тексту : навчально-методичний посібник / Т. І. Должикова, І. В. Мілева, А. В. Нікітіна – Луганськ-Київ, 2011. – 142 [167] с.
4. Сафонов А.А. Стилистика газетных заголовков // Стилистика газетных жанров / А.А. Сафонов.– М., 1981. – С. 205-228
5. Тертычный А. А. Жанры периодической печати: учеб. пособ. / А. А. Тертычный. – М. : Аспект Пресс, 2000. – 312 с.
6. Шибаева Л. Жанры в теории та практиці журналістики. Науково-методичний посібник [Електронний ресурс] / Л. Шибаева. – Режим доступа: <http://evartist.narod.ru/text3/82.htm>

Хомич Т.Л., Юрченко В.В.

Чернігівський національний педагогічний університет
імені Т.Г. Шевченка

ШАБАЛИНІВСЬКА ДІАЛЕКТНА МІКРОСИСТЕМА

Мова є основним засобом спілкування людей. Окрім цього, вона характеризує людей, які нею користуються, адже мова – явище психологічне. Зрозуміло, що кожна мова має свої діалекти, які різняться на різних територіях країни. Україна не є винятком. Через довгу історію асиміляції України з різними народами, спробами забрати в неї частину земель і приєднати їх до інших держав, перебування України під гнітом інших етносів, мова її весь час змінюється. Однак у деяких "закритих" місцях, зокрема селах, мовлення людей лишається сталим або змінюється несуттєво й дуже повільно. Говір лишається незмінним з часу найактивнішого впливу зовнішніх чинників на його мовців. У дослідженні презентовано спробу опису й аналізу конкретної діалектної мікросистеми – говірки села Шабалинів Коропського району Чернігівської області.

Шабалинівська говірка, яка належить до поліської (північноукраїнської) макросистеми діалектних систем, має багато ознак її східнополіського говору, хоча деякі характерні для лівобережнополіської системи **фонетичні ознаки** не є функціональними, наприклад, "акання" та "якання", подовження голосних та приголосних звуків тощо. Проте в говірці є інші характерні для говору риси, які в мовленнєвому потоці виявляються досить чітко: збереження дифтонгів [В'уоз], [к'уот], [к'уон], [Дієти]; диференціація [е] та [и], не залежна від наголосу; утрата [j] на стику кореневої й префіксальної морфем [віду], [приш'оу]; ослаблення фонемі [ф] й заступлення її [хв], за швидкого мовлення – [х]: [хв'едор], [хунд'амент]; наявність афери [в'око]; ненаявність пом'якшення кінцевих приголосних [буквар'а]. Однак у говірці наявна фонетична особливість, яка не характерна для східнополіського говору – надмірна лабіалізація [о] та "окання" [пойду], [овт'обус], [переночов'али].

Для шабалинівської говірки найбільш характерними дифтонгами є [уо] та [іе]. Дифтонг [уо] найчастіше вживається: 1) відповідно до давнього [о] в історично закритих нових складах (В'уоз); 2) заміна фонемі [і] в наголошеній позиції [В'уон]. Дифтонг [іе] впливає на вимову попередніх звуків,

зокрема звук [йі] (орфографічно *йі*), перед [іе] переходить в [йе] (орфографічно *є*). Наприклад, [йейіе] (літературне *йі*). Дифтонг [іе] є більш сталим у порівнянні з [уо], у його вимові рідше трапляється нескладотворчий звук. Дифтонг [іе] функціонує в таких позиціях: 1) у ненаголошеній позиції за аналогією ([діети]); 2) в історично закритих складах ([пійеч]); 3) за аналогією в історично нових закритих складах ([допійек]).

У шабалинівській говірці практично не функціонують редукція та гармонійна асиміляція. Голосні [е] та [и] звучать як інваріанти навіть у слабкій позиції перед наголошеними голосними ([зренті]). Для полегшення вимови жителі Шабалинова використовують афезу та вживають [хв] замість [ф], причому вона наявна не тільки в архаїзмах та часто вживаних словах, а й у тих словах, які вони практично не вимовляли, або дізналися про них саме в момент розмови ([новутбук], [хвейіа]). Часто в кінцевих приголосних мовці відкидають м'якість.

Незвичайним є явище "окання", яке не характерне для східнополіського говору. Використовується воно для полегшення вимови. Ймовірно, так сталося через нефункціональність акання, якісної редукції та гармонійної асиміляції голосних, унаслідок чого місцеві жителі почали спрощувати свою вимову трохи по-іншому. Найчастіше "окання" трапляється в таких випадках: 1) на початку слова перед [о], [у], [уо] ([ондрушка], [овтобус]); 2) для розмежування двох приголосних ([буков]); 3) на межі морфем після [о] ([розорвали]).

Лексична система шабалинівської говірки зберігає в собі чимало архаїчних рис, а також збагачується відповідно до прогресу й мовного запозичення: [кийахі] (кукурудза), [Вуодці] (звідси), [вельми] (дуже), [чотирихрієчка] (чотирирічна школа), [торкát'] (доторкнутися), [пострójіла] (збудувала), [чотіри годі] (роки) [ребйáта] (хлопці), [гайстер] (лелека). Лексика шабалинівської говірки різноманітна за своїм семантичним складом, загальноновживані слова можуть набувати нового значення, що робить їх незрозумілим загалом. Дуже часто словоформи позначені впливом російської мови.

Морфологічна система шабалинівської говірки має небагато суттєвих відмінностей. Зміни можна спостерігати в основному, у системі словозміни та в збереженні архаїчних словоформ: іменники II відміни в Д.в. однини мають закінчення -у, або -ю ([вóзу]) – давнє закінчення іменників з основами на -о- незалежно від категорії істоти/неістоти; іменники I відміни жіночого роду в О.в. однини мають закінчення -ой, або -ай. ([тáн'ой]); у Н.в. множини іменники II відміни мають паралельні закінчення ([голосá] – [голосі]); у процесі творення найвищого ступеня порівняння прикметників часто використовують формулу *самий* + нульовий ступінь вияву ознаки прикметника (*самий зелений*); займенник *вона* в Р.в. має форму [йейіе]; у займенниках жіночого роду зникає протетичний [н] ([на йуой]); протетичний [н] не вживають і в іменниках чоловічого роду в Р., О. та М. відмінках; у займенниках на зразок *я*, *ти* не спостережено перенесення наголосу в непрямих відмінках із другого складу на перший. Постійно наголошують останній склад (*менé*, *тебé*); в О. в. вживають форму [ц'ойу]; означальним займенникам *кожен*, *кожна*, *кожне* відповідають форми [ка'ждий], [кажда], [кажде]; числівники *шість* – *вісім* у говірці функціонують як [шіес'т'], [с'іем], [Вуос'ем]; іфінитив після голосного основи має суфікс -ть ([казát'], [гнат']); відповідно до суфікса -ува у дієсловах подовженої дії вживається -ова ([торговát'], [ночовát']); майбутній час недоконаних дієслів зазвичай має аналітичну форму ([буду робіт']); для прислівників та службових частин мови характерне збереження архаїчних форм, наприклад [куда], [туда].

У **синтаксичній системі** говірки Шабалинова наявні такі риси: 1) уживання Н.в. у реченнях стану як результату дії ([хата поб'єлена]); функціонування Н.в. в структурі складених іменних присудків ([вона була найкрас'ів'іша д'івка]); функціонування неповних речень, коли дієслівна частка опущена ([вес' с'ніг у двор'і]); для вираження атрибутивних відношень використовують іфінитивні конструкції ([мієшка свині дават']); широке використання конструкцій з прийменниками [да], [дай], [дак] ([дак ВБУОН йак загавкав]); у складеному іменному присудку іменна частина може виражатися іменником у З.в. з прийменником *за* ([йа прин'ав тебе за другого]); часто в ролі вставних слів вживають усічені форми прислівника *можливо* ([Вуодці до коропа /мо/ триц'ат' кілометров]);

функціонування прийменника *коло* у синтаксемах з локативним значенням ([*коло шовковиці пас':а куон'*]); уживання прийменника *проти* ([*проти хати р'уос ор'ішник*]).

Найцікавішим є той факт, що говірка в селі Шабалинів суттєво відрізняється від говірки сусідніх сіл, які, у свою чергу, також суттєво різняться. Наприклад, у всіх навколишніх селах немає дифтонгів, натомість з'являється акання. Можливо, так сталося через ізольоване географічне положення села – навколо нього протікають дві річки, через що раніше до нього було важко дістатися.

Отже, шабалинівська говірка належить до поліської макросистеми діалектних мікросистем України, зокрема до східнополіського говору, проте, як і кожна говірка, є індивідуальною й має свої особливості на всіх мовних рівнях.

Література

1. Атлас української мови. В 3 т. Т.1. Полісся, Середня Наддніпрянина та суміжні землі. – К., 1984.
2. Бевзенко С. П. Українська діалектологія / Бевзенко С. П. – Київ: Вища школа, 1980. – 120 с.
3. Жилко Ф. Т. Дифтонги в чернігівських говорах / Жилко Ф.Т. // Діалектологічний бюлетень. Вип. VI. К., 1956. – С. 71 – 88.
4. Пащенко В. М. Поліська макросистема діалектних мікросистем української мови: Хрестоматія з методичними рекомендаціями для практичних занять з української діалектології, етнолінгвістики, етнографії та фольклору / Пащенко В. М., Бережнюк В. М. – Ніжин : НДУ імені Миколи Гоголя, 2005. – С. 8 – 18.

Яненко В.А.

Чернігівський національний педагогічний університет
імені Т.Г. Шевченка
Науковий керівник – канд. філол. наук,
доц. **Саконова О.В.**

МІФОПОЕТИКА РАННІХ ТВОРІВ Т. ШЕВЧЕНКА ТА ПОВІСТІ О. КОБИЛЯНСЬКОЇ "В НЕДІЛЮ РАНО ЗІЛЛЯ КОПАЛА"

Поняття "міфопоетика" дослідники тлумачать як один з видів аналізу літературного тексту. Однак у науковій літературі ми не знаходимо чіткої дефініції міфопоетики як наукового поняття. Відсутність визначення свідчить не лише про недостатність термінології, а й необхідність введення у науковий простір дефініції узагальненого характеру. І хоча це поняття в літературі досліджено менше порівняно з іншими видами аналізу, воно може виступати засобом інтерпретації літературних творів.

Міфопоетика як творча система і одночасно літературознавчий метод активно використовується сучасними науковцями такими, як: О. Киченко "Мифопоэтическая интерпретация литературного и фольклорного текста: тенденции в истории русской литературы XIX века" [8], В. Войтович "Міфи та легенди давньої України" [3], В. Пропп "Мифология волшебной сказки" [12], О. Забужко "Note Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій" [17], В. Давидюк "Первісна міфологія українського фольклору" [5], І. Нечуй-Левицький "Світогляд українського народу" [11], В. Шинкарук, М. Попович "Космос в системі слов'янської міфології і фольклору" [16] та інші.

Дослідженнями ранньої творчості Т.Шевченка займалися такі науковці, як: Д. Донцов "Заповіт Шевченка" [6], П. Іванишин "Естетика Шевченка" [7], М. Чалий "Життя і твори Тараса Шевченка" [15], О. Боронь "Імпліцитний читач Шевченка: логіка простору" [1], Ф. Ващук "Творчоредакційна робота Шевченка над поезією раннього періоду" [2] та інші.

Творчість О. Кобилянської зокрема повість "В неділю рано зілля копала" була предметом аналізу таких дослідників, як: Т. Гундорова "Неоромантичні тенденції творчості О. Кобилянської" [4], Н. Томашук "Народнопоетичні джерела повісті О. Кобилянської "В неділю рано зілля копала"" [13], П. Филипович "Історія одного сюжету: "В неділю рано зілля копала"" [14].